
Matrix za pět miliard

Matrix za pět miliard

6.12.2007, autor: Michal Komárek

Vypadá to jako velká moderní nemocnice kombinovaná s pařížským Centre Pompidou. V Česku i v celé střední Evropě je to jedinečná a v posledních desetiletích zřejmě i největší investice do školství. Nový KAMPUS brněnské Masarykovy univerzity, jehož první část se v září otevřela studentům.

Matrix. To bylo to první, co jsem si vybavil, když jsem chodil po širokých prosklených chodbách, jež propojují jednotlivé části kampusu.

Ty jsou pojmenovány tak, že dojem samostatně žijící struktury zvýrazňují – Modrá etapa, Žlutá etapa, Červená etapa. Hezké barvy, ale já jsem už po několika krocích ztratil přehled, kterou etapou procházím. Stavba za pět miliard korun pro pět tisíc studentů.

Matrix. Dnes je to populární termín, jímž se označuje kdeco. Jedna moje kamarádka mluví o matrixu v souvislosti s korporací, pro niž pracuje v Londýně – obrovská síť na první pohled esotericky, ale rozhodně funkčně proorganizovaných lidí. A odlidštěná. Možná přímo úměrně tomu, nakolik je funkční a výkonná.

Matrix. Slovo pochází z mnohem méně odlidštěného latinského „mater“, matka. Užívalo se pro označení vodovodů, které zásobovaly několik měst – „matka“ systémem potrubí vyživovala množství potomků zároveň. A to už jsme u univerzity – tradičně označované jako „alma mater“, matka živitelka. Dnes se asi hodí víc „alma matrix mater“.

SENTIMENT

Jak jsem po brněnských chodbách chodil, vzpomněl jsem si s notnou dávkou sentimentu na svá studentská léta. Z hlavní fakultní budovy na pražském Palachově náměstí (tehdy se Palachovo nejmenovalo) jsme na přednášky a semináře chodili do Celetné ulice. Často jsme nedošli. Staré Město v Praze bylo i v té době krásné a kaváren a vináren bylo pro nás cestou dost.

Představa uzavřeného komplexu chodeb, přednáškových sálů, laboratoří a kanceláří na okraji města, do něhož ráno přijedete a nezbyvá vám nic jiného než celý den studovat, tato představa na mě působí poněkud stísnujícím dojmem. Nicméně je to představa o studiu, jež je v mnoha ohledech odpovědnější, než bylo to moje.

Navíc sentiment je dvojsečný.

Uvědomil jsem si to, když jsem si v Brně prohlížel knihovnu univerzitního kampusu neboli KUK. KUK je prostorná, působivě členěná, procházejí jí červená a modrá potrubí, jež vypadají jako citace Centre Pompidou. Na lístkové katalogy si tady už nehrají, vše se řeší elektronicky, počítačů dostatek. Ne, to není špatně větraná všeobecná studovna pražského Klementina, kde se ve zkuškovém období běžně omdlávalo a bojovalo o poslední volná místa v krásném, ale přeplněném sále.

MLADŠÍ SESTRA

„Masarykova univerzita byla založena jako mladší sestra Univerzity Karlovy. A má tento vklad v sobě. Chová se tak. Musí být ambicióznější, aby se prosadila vedle starší sestry. Aby se o nás vědělo, aby nás lidé považovali za stejně dobré, musíme být alespoň v něčem lepší než UK,“ vysvětlil mi rektor Masarykovy univerzity Petr Fiala.

Další příbuzenská metafora. Rizikem údělu starší sestry je přitom návyk na výsadní postavení a obětování, a tedy i možnost ztráty ostražitosti a jistá dávka zlenivění.

Brněnská univerzita byla zřízena zákonem z 28. ledna 1919 a v pamětní listině z téhož roku se psalo, že jejím posláním je, aby „žila, mohutněla a kvetla v ušlechtilém závodění se starší sestrou pražskou“. Ne vždy to měla lehké. Podle původních plánů se měla jakási podoba univerzitního kampusu stavět již ve dvacátých letech minulého století. Ale to zastavila nejprve hospodářská krize a potom světová válka. Univerzita zůstala v několika budovách v centru města.

Obnovení projektu kampusu přinesl rok 1945, ale od vyhlášení nápadu trvalo plných třicet let, než byla vyhlášena architektonická soutěž. Za další rok pak byl celý projekt kvůli nedostatku peněz znovu zastaven.

Po Listopadu nabrala mladší sestra novou energii. A opravdu začala na tu starší dotírat. Založila několik nových fakult, provokovala požadavky na vytvoření kritérií pro kvalitu univerzit, dokázala přilákat zahraniční studenty i profesory, až se nakonec stala nejžádanější českou vysokou školou, na niž se letos hlásilo šedesát tisíc studentů.

A obnovila, tentokrát úspěšně, i projekt kampusu.

Důvod, proč se to vše Masarykově univerzitě povedlo, spočívá zřejmě v trpělivém, spolehlivém, pevném a invenčním vedení posledních tří rektorů.

KAMPUS PLUS

Kampus v Bohunicích, což je zatím okrajová a nepříliš vzhledná část města s velkým sídlištěm, bude dokončen pravděpodobně v roce 2010. V areálu o rozloze přibližně 20 hektarů by pak měly být učebny, laboratoře a další prostory pro pět tisíc studentů a tisíc zaměstnanců univerzity. Zatím se tu pohybuje přibližně čtrnáct set studentů a několik stovek vědeckých pracovníků. Celkem bude stavba stát přes pět miliard korun, což je mimochodem více, než kolik má stát nová budova Národní knihovny v Praze. O průbojnosti a zdraví mladší sestry svědčí to, že se na téhle sumě sama podílí více než dvěma miliardami – část z nich bude splácet dalších dvacet let, ale i tak je to suma, která vypadá v podmínkách českého vysokého školství stěží uvěřitelně. „Ty peníze se skládají z toho, co si univerzita sama vydělá, a z toho, co ušetří na provozních dotacích od ministerstva školství,“ vysvětlila mi tisková mluvčí univerzity Irena Fojtová. Peníze ovšem nejdu „jen“ na nové prostory pro studenty a jejich učitele. Kampus je projektován jako moderní univerzitní centrum, kde se překračují hranice mezi jednotlivými fakultami a mezi do sebe uzavřenou akademickou obcí a aplikovaným výzkumem. Jako první část kampusu vznikly v matrix terminologii ILBIT neboli integrované laboratoře biomedicínských technologií. Slouží lékařské a přírodovědecké fakultě a jsou napojeny na s kampusem sousedící brněnskou nemocnici. „Za první rok provozu získaly ILBIT sto miliónů korun na grantech díky svému špičkovému vybavení. Ostatně celá univerzita za poslední čtyři roky ohledně získávání finančních prostředků svůj výkon zdvojnásobila,“ doplnil Petr Fiala. Právě celková modernizace univerzity a její orientace na výzkum umožňuje další investice, mimo jiné i do stavby kampusu.

URYCHLIT EVOLUCI

Laboratoře kampusu se liší od zažité laické představy o místnostech plných kouřících a syčících aparatur, ampulí a zkumavek.

Ano, jsou tu přístroje, v nichž probíhají tajemné reakce, ale celkově to tu působí jako kancelářské prostředí, v němž je základním prvkem zařízení počítač.

Co se v laboratořích děje, se mi pokusilo vysvětlit několik místních vědců. Respektovali, že nemám přírodovědecké vzdělání, ale i tak jsem si odnesl jen velmi rámcové poznatky.

Pochopil jsem například, že se tu děje něco s enzymy. A že je to právě příklad propojování základního a aplikovaného výzkumu – o enzymech tu získávají nové informace a využívají je pro patentování nových technologií. Ať už směřují k vývoji léků, nebo třeba k biosenzorům, jež mohou například zaznamenávat přítomnost škodlivých látek ve vodě. Podle jednoho z vědců se tu vlastně jen „snaží urychlit evoluci“. Říkal, že variace enzymů, které vytvářejí, by stejně dříve či později vznikly.

Taky si tu namnožují a modifí -kují DNA a pak ji vpravují do bakterií, aby zjistili, co to udělá. S bakteriemi se moc nepárou a DNA do nich dostávají elektrickým nebo chemickým šokem. Jak mi říkala sympatická vědkyně: „Vyhodíme je tím šokem z konceptu, takže si ani neuvědomí, že do nich něco dáváme.“ Když DNA z bakterií vyndávají, postupují ještě drsněji. „Otvíráme je tlakem, působením zvuku nebo je necháme popraskat rychlými změnami teploty.“ Vzdali to se mnou, až když jsem se zeptal, jestli neexistuje nějaký zákon proti týrání bakterií.

I přes svoji přírodovědeckou negramotnost jsem pochopil, že Masarykova univerzita se chová tak, jak by člověk od moderní univerzity očekával – orientuje se na výzkum a zajímá ji použitelnost jeho výsledků. Založila mimo jiné i své vlastní centrum pro transfer technologií, jež zprostředkovává komunikaci mezi univerzitou a komerčními firmami. A podílí se na projektu výzkumného centra špičkové evropské úrovně, které by mohlo vyrůst s pomocí evropských strukturálních fondů a jehož zázemím by do značné míry byl univerzitní kampus (více se můžete dozvědět v textu Sedm tučných let, Refl ex 45/2007).

KAMPUS EXTRA

Bylo by ode mě nespravedlivé, kdybych kampus líčil pouze jako výkonný, ale odcizený a sterilní matrix. Přestože chodby připomínají pražskou motolskou nemocnici a barevné plánky tu podobnost ještě zdůrazňují. Už teď se z těch kampusových chapadel dá uniknout nejenom do KUK, ale i do kavárny, jež sice zatím vypadá trochu osiřele a trochu moc pod dozorem, nicméně tu je. A především – kampus s největší pravděpodobností nezůstane opuštěný na okraji Brna příliš dlouho. Město se vydá za ním, což prospěje jemu i studentům. Na soukromých pozemcích v okolí kampusu porostou nejenom komerční firmy připravené napojit se na univerzitní výzkum, ale také na každodenní koncentraci tisíců mladých lidí a tisícovky učitelů a vědců. Představa o životě v kampusu tak nabývá konkrétnější podobu. Ráno vyjedete z města posílenou linkou hromadné dopravy a jako student přírodovědného oboru dáte z široké nabídky pravděpodobně přednost ekologickému trolejbusu. Nemocniční chodby už nebudete ani vnímat a popaměti dojdete do učebny. V přestávkách mezi přednáškami a semináři rozbijete nějakou tu bakterii, posedíte v KUK nebo si v areálu fakulty sportovních studií, který bude součástí kampusu, zahrajete squash nebo basket. Večer zajdete v sousedství kampusu do kina, do divadla, do klubu na živý koncert nebo do jedné z příjemných kaváren. Nabízí se myšlenka, proč byste odtud vůbec ještě někam měli odjíždět. Zvláště když vaše partnerka nebo partner studují ve stejném ročníku a mají velmi podobný program. V okolí kampusu navíc pravděpodobně vyrostou koleje, nebo spíš moderně pojaté ubytovny s oddělenými byty. A konec konců – bohunické sídliště je hned naproti a trocha oživení mu určitě taky neuškodí.

No, ano – matrix. Ale docela sympatický.